

Eszköz a fenntartható fejlődés szolgálatában: a termékcímkézés

Jelige:

„Öko-bio-natur”

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	4
I. FEJEZET A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS	6
1. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FOGALMA	6
2. FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS A VILÁGBAN	7
3. A FOGALOM MEGHONOSODÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN	9
3.1 Környezetvédelmi Akcióprogramok	9
II. FEJEZET KÖRNYEZETVÉDELMI ESZKÖZÖK.....	11
1. KÖRNYEZETVÉDELMI SZABÁLYOZÓESZKÖZÖK	11
2. KÖRNYEZETTUDATOSSÁG ÉS A TERMÉKCÍMKE	11
III. FEJEZET AZ UNIÓS ÖKOCÍMKE	13
1. A TERMÉKCÍMKÉZÉSRŐL ÁLTALÁBAN	13
2. A TERMÉKJELZÉSEK CSOPORTJAI	13
3. AZ EURÓPAI UNIÓ CÍMKÉZÉSI RENDSZERE.....	14
3.1. A rendszer kialakulása, alapja.....	14
3.2. „Eco-label”	16
3.3. Az Európai Unió ökocímkézéért felelős bizottsága (EUÖB).....	19
3.4. Az Unió munkaterve 2011-2015.....	20
3.5. Termékcsoporthok, kritériumrendszerek, címkehasználat	21
3.5.1. A termékcsoporthok	21
3.5.2. Kritériumrendszerek.....	25
3.5.3. A címke használata.....	26
IV. FEJEZET EGYÉB TERMÉKJELZÉSEK	29
1. EGYÉB TERMÉKJELZÉSEK AZ UNIÓN BELÜL	29
1.1. Organikus mezőgazdaság	29
1.2. Energiafelhasználás.....	31
1.3. Gépjárművek károsanyag-kibocsátása	32
2. EGYÉB TERMÉKJELZÉSEK A VILÁG MÁS ORSZÁGAIBAN.....	32
2.1. Németország.....	32
2.2. Ausztria	33
2.3. Skandinávia.....	34
2.4. Kanada.....	35
2.5. Szingapúr	36
3. ORSZÁGOKTÓL FÜGGETLEN TERMÉKJELZÉSEK	37
V. FEJEZET A TERMÉKCÍMKÉZÉS MAGYARORSZÁGON.....	38
1. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HAZÁNKBAN.....	38
2. A TERMÉKCÍMKÉZÉSI RENDSZER ELŐZMÉNYEI, KIALAKULÁSA	39

2.1. A hazai szabályozás	40
3. A RENDSZERT MŰKÖDTETŐ SZERVEZET	42
4. A PÁLYÁZATI ELJÁRÁS.....	42
5. ELŐNYÖK, EREDMÉNYEK, ELLENŐRZÉS	44
6. A TERMÉKCÍMKÉZÉS NÉPSZERŰSÍTÉSE.....	46
ÖSSZEGZÉS	47
FELHASZNÁLT IRODALOM	49

Bevezetés

A fenntartható fejlődés napjainkban igen sok szemszögből megvizsgált téma, ám még nem történt meg eszközeinek teljes körű kiaknázása. Amikor egyes számítások szerint az Egyesült Államokban már a 2000-es évek elején a tartós fogyasztási cikkek előállítására kitermelt anyagok több mint 90 %-a szinte azonnal hulladékká vált, amikor egy két és fél centiméter vastag, mikroorganizmusokban és tápanyagokban gazdag talajréteg kialakuláshoz körülbelül ötszáz év szükséges és jelenleg ötezerszer annyi talaj pusztul el, mint amennyi keletkezik, akkor minden rendelkezésünkre álló eszközt meg kell ragadni és a lehető legjobban felhasználni, annak érdekében, hogy az emberi tevékenységet a fenntartható fejlődés vezérelje. Ehhez véleményem szerint mindenképpen szükséges, hogy a társadalom környezet iránti felelősségtudata felerősödjön, melyhez kiváló eszköz lehet, többek között a termékcímkézés.¹ Egy-egy termékjelzés ugyanis információértékkel bír: tájékoztatja a vásárlót a termék egyes tulajdonságairól, gyártásának és használatának a környezetre gyakorolt hatásairól, újrahasznosításának lehetséges módozatairól. Így egy bizonyos termékjelzéssel bíró árucikk megvásárlása vagy szolgáltatás igénybevétele mellett való döntéssel a vásárlók véleményét is nyilvánítanak, melyek naponta hatással vannak a környezet állapotára.

Korábban, amíg nem alakult ki a termékjelzések egységes minősítési rendszere, a környezetbarát termékek piacát a bizonytalanság jellemezte. Így elengedhetetlen volt egy kezdetben csak országos szintű, később pedig az egész Európai Unióban érvényesülő szabályozás megteremtése. Ennek megfelelően dolgozatom során először a fenntartható fejlődés fogalmát, majd annak az Európai Unió környezetpolitikájába való beépülését vizsgálom, rövid kitekintéssel a környezetvédelmi akcióprogramokra. A környezetvédelmi eszközök ismertetése után az uniós ökocímkézési rendszer tárgyalása következik, a termékcsoportok és a kritériumrendszerek bemutatásával. Az egyéb termékjelzések között ismertetem mind az Unión belüli, és kívüli, mind pedig a nemzeti, és az országoktól független címkézési rendszereket. Végül pedig hazánk környezetbarát termékjelzésének bemutatására kerül sor. E fejezetben alkalmazott kutatási módszer nem az összehasonlításra épül, hisz az uniós rendszer a nemzeti címkézési rendszerek nyomán alakult ki, majd utóbbi befolyásolta a

¹ Ágoston Eszter: Az öko-címke és a környezeti tudat. = Glossa Iuridica III. évfolyam 2012/1. szám 52. o.

tagállamok, így Magyarország szabályozását is. Így véleményem szerint nem a két rendszer összehasonlítása, hanem sokkal inkább az egymásra gyakorolt hatásuk, ezen belül is az Unió szabályozásának hazánkéra gyakorolt hatása vizsgálendő. Illetve lényeges pontként kitérek még a hazai szabályozásban fellelhető ellentmondásokra a címke használatának terén, valamint az alkalmazás során elért eredményekre is.

I. FEJEZET

A fenntartható fejlődés

1. A fenntartható fejlődés fogalma

„A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket”²

A fenti meghatározás a Közös Jövönk című 1987-es jelentésben található meg. Ezt a dokumentumot a Gro Harlem Brundtland asszony által vezetett Környezet és Fejlődés Világbizottsága alkotta meg, melynek magyar tagja Láng István akadémikus volt. Ennek, a másként Brundtland-jelentésnek is nevezett dokumentumnak a publikációja után a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos elméleti megközelítések és definíciók száma a többszörösére növekedett. Így olvashatunk olyan értelmezést is, mely szerint ez nem kizárólag gazdasági, hanem egyben szociális fejlődés is, melyben a gazdasági fejlődés az ökológiai határokon belül valósul meg, biztosítva ezzel a környezet eltartó képességét a jövő generációi számára. A fenntartható fejlődés tehát nem egyszerűen a környezet védelméről szól, hanem a világ fejlődésének egy új irányvonalát jelenti, mely egyenlő lehetőségeket igyekszik biztosítani mindenki számára, anélkül, hogy a természeti erőforrásokat pusztulásra ítélné.³ A Természetvédelmi Világalap (World Wide Fund for Nature - WWF) meghatározása a következő: „Fenntartható fejlődés az emberi életminőség javítása az ökoszisztémák fenntartható teherbíró képességén belül”.⁴ Míg a hazai 1995. évi LIII. törvény 4.§ 29. pontjának megfogalmazása szerint: „*fenntartható fejlődés*: társadalmi-gazdasági viszonyok és

² Brundtland, G. H. et al., 1987: Our Common Future. Oxford University Press, Oxford – New York

³ Kiss Ágnes: A fenntartható fejlődés, mint az EU horizontális politikája. In: Prof. Dr. Gidai Erzsébet (Szerkesztőbizottság elnöke) Tanulmánykötet. Sopron, Akadémiai Kiadó, 2005. 187. o.

⁴ Dr. Horváth Gergely: A fenntartható fejlődés környezetjogi elvének főbb toposzai a hatályos magyar jogrendszerben és az Európai Unió jogában. In: Egresi Katalin (szerk.) Fiatal oktatók tanulmányai. Győr, UNIVERSITAS-GYŐR Kht., 2006. 118. o.

tevékenységek rendszere, amely a természeti értékeket megőrzi a jelen és a jövő nemzedékek számára, a természeti erőforrásokat takarékosan és célszerűen használja, ökológiai szempontból hosszú távon biztosítja az életminőség javítását és a sokféleség megőrzését”. Akár ezeket a definíciókat, akár más a világ bármely pontján működő szakértőkből álló bizottságok, gyakorlati tapasztalattal rendelkező személyek általi megfogalmazásokat vizsgálunk, mindegyikben ugyanaz a felismerés tükröződik vissza: a társadalmi összetartásnak, a gazdaság növekedésének és a környezet védelmének kézen fogva kell előre haladnia egy jobb, hatékonyabb, egészségesebb, környezettudatosabb világ felé.

2. Fenntartható fejlődés a világban

Az 1960-as évekig a világ szinte összes országát gazdasági növekedés jellemezte, mely egyrészt jólétet és stabilitást eredményezett az emberek számára, másrészt azonban nem alaptalanul, elszaporodtak a kritikus hangú vélemények vele kapcsolatban. Ilyen volt az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) főtitkárának 1969-es felszólalása. U Thant ekkor a Gazdasági és Szociális Tanács 17. ülésén a következőket nyilatkozta:

„Az emberiség történelme során most első ízben vagyunk tanúi egy olyan világviszonylatú válság kibontakozásának, amely mind a fejlett, mind a fejlődő országokat érinti; az emberi környezet válságáról van szó. Ha a jelenlegi irányzatok továbbra is érvényesülnek, biztosra vehető, hogy veszélybe kerül az élet a földgolyónkon. Ezért sürgősen fel kell hívni a világ figyelmét azokra a problémákra, amelyek megakadályozhatják az emberiséget abban, hogy legmagasabb rendű törekvéseink megvalósulását lehetővé tevő környezetben éljen.”⁵

Ettől kezdve az Egyesült Nemzetek Szervezete folyamatosan napirendjén tartotta a globális környezeti problémákat, melynek következtében megalakult ENSZ program keretében több konferencia is megrendezésre került. Az első ilyen volt az 1972-es stockholmi találkozó. A 113 állam delegációja részvételével tartott svédországi csúcson még nem esett szó a fenntartható fejlődésről. Ám a következő, 1992-ben Rio de Janeiróban megtartott, ENSZ konferencia elfogadta a fenntartható fejlődés átfogó programját („Feladatok a XXI. századra”), valamint a „Riói Nyilatkozat” a fenntartható fejlődésről címet viselő

⁵ <http://www.nyf.hu/others/html/kornyezettud/megujulo/Fenntarthato%20fejlodes/Fenntarthato%20fejlodes.html>
2012.10.01

dokumentumot, mely a fenntarthatóság alapelveit deklarálta.⁶ Majd tíz évvel a riói konferencia után Johannesburgban rendezték meg a Fenntartható Fejlődés Világkonferenciát. Ennek során áttekintették az elmúlt évtizedben elért eredményeket, és megállapították, hogy nem sikerült az akkor megfogalmazott célokat teljesíteni. Ezért egy politikai nyilatkozatot valamint egy végrehajtási tervet fogadtak el, melyben szerepelt többek között az emberi egészségre és környezetre ártalmas anyagok csökkentése. Ezt a konferenciát követően az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága egy 2004-től 2017-ig, azaz 14 évre kiterjedő program alapján kezdte meg a csúcstalálkozón elfogadottak végrehajtását.

2012. június 20. és 22. között Rió de Janeiróban az ENSZ a Rió+20 elnevezésű konferenciáját rendezték meg. Rio+20 volt a valaha tartott legnagyobb ENSZ konferencia, a kormányok, az üzleti élet és a civil társadalom vezetőinek, ENSZ hivatalnokok, akademikusok, újságírók és a nyilvánosság széleskörű részvételével. Ezt bizonyítja többek között, hogy több mint 100 kormány képviseltette magát, 57 államfői, 8 helyettes államfői, 31 kormányfői, 9 miniszterelnök-helyettesi szinten, és 487 miniszter volt jelen. A találkozóra az eredménytelen szó alkalmazása nem csak azért indokolt, mert semmilyen érdemi döntés vagy előremutató megállapodás nem született, hanem azért is, mert a végül elfogadott záródokumentum ("The Future We Want") sem tartalmaz konkrét rendelkezéseket, csupán „soft law” jellegű. A konferenciáról készült 53 oldalas jelentésben deklarálták, hogy a fenntartható fejlődés középpontjában az emberek állnak, illetve kihangsúlyozták még a szerepét a kormányzatoknak illetve a jogalkotási szerveknek is. Különböző cselekvési területek is kiemelésre kerültek, mint például a szegénység felszámolása vagy a fenntartható mezőgazdaság. Továbbá megfogalmazták a fenntartható fejlődés intézményi kereteinek megerősítését többek között az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP) számára stabil és megfelelő nagyságú pénzügyi források biztosításával és az önkéntes hozzájárulások ösztönzésével.⁷ Továbbá rögzítették a Nyilatkozatban egy általános, kormányközi Magas Szintű Politikai Fórum létrehozását, amely felváltja a korábbi Fenntartható Fejlődés Bizottságát.

⁶ Faragó Tibor: ENSZ program a fenntartható fejlődésről, az ENSZ fenntartható fejlődés bizottsága és ezek hazai vonatkozásai In: Faragó Tibor (szerk.) Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiája. Budapest, Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 15. o.

⁷ Report of the United Nations Conference on Sustainable Development Rio de Janeiro, Brazil 20–22 June 2012 17. o.

3. A fogalom meghonosodása az Európai Unióban

A fenntartható fejlődés egy olyan globális célkitűzés, melynek meghatározásában és megvalósításában az Európai Uniónak kulcsfontosságú szerepe van. Már az EK szerződés 2. cikke is deklarálta, hogy a Közösség feladata, hogy „egész területén előmozdítsa a gazdasági tevékenységek harmonikus, kiegyensúlyozott és fenntartható fejlődését”, valamint célul tűzte még ki „a fenntartható és inflációt nem gerjesztő növekedést, a gazdasági teljesítmények nagyfokú versenyképességét és konvergenciáját, a környezet minőségének magas szintű védelmét és javítását.” A jelenleg hatályos EUMSZ 11. cikke szerint „A környezetvédelmi követelményeket - különösen a fenntartható fejlődés előmozdítására tekintettel - be kell illeszteni az uniós politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába”⁸. A kialakított közösségi politikák és konvergencia-programok mellett is mind jobban gyökeret vert az a felismerés, hogy a Közösségen belül tartós növekedés csak akkor lehetséges, ha az valójában a fenntartható fejlődést jelenti.⁹ Ennek megfelelően a fenntartható fejlődés a környezet és a természet védelme mellett mind a regionális, mind a közösségi stratégiák és az egységes belső piac kialakításakor is elismertté vált.

3.1 Környezetvédelmi Akcióprogramok

Először 1972-ben fogalmazódott meg az igény egy közös környezetpolitikára. Ennek nyomán dolgozták ki a Környezetvédelmi Akcióprogramokat. Az elsőre 1973 és 1977 között került sor, amelyben meghatározták az alapelveket, amelyek elsősorban a nemzetközi környezetvédelmi politikában már megfogalmazott alapelvekre épültek. Ezek közül néhány fontosabb: a szennyezés vagy környezeti ártalmak megelőzése, környezeti hatások figyelembe vétele, a természeti erőforrások ésszerű hasznosítása, a tudomány és a technológia környezetvédelmi célú fejlesztése, a szennyező fizet alapelve.¹⁰ A második Akcióprogram az 1977 és 1981 közötti időszakra vonatkozott. Az időbeli folyamatosságnak köszönhetően új területek integrálására kerülhetett sor, melyek közül kiemelhető a víz- illetve a levegővédelem. A harmadik Akcióprogram (1982-1986) keretében egy merőben új intézmény került bevezetésre, mely az Amerikai Egyesült Államokból vettek át. Ez a környezetvédelmi hatásvizsgálat kötelezettsége volt. A következő, sorban a negyedik Akcióprogram (1987-

⁸ HL C 83., 2010. 3. 30., 53. o.

⁹ Gordos Árpád-Bartha Péter: A fenntartható fejlődés célkitűzéseinek és stratégiai alapjainak elfogadásához vezető folyamat az Európai Unióban. In: Faragó Tibor (szerk.) Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiája. Budapest, Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 23. o.

¹⁰ www.nctei.ie/environ/fith.htm 2012.09.28.

1992) már markánsabb eltéréseket mutat a korábbiakhoz képest. Itt már a célok jóval konkrétabb megfogalmazásával találkozhatunk: Közösségi szintű jogalkotásra hív fel, valamint fő célként emeli ki az integrált szennyezés-megelőzést. Ám ilyen tárgyú jogalkotásra csak jóval később került sor: a 96/61/EK Irányelv rendelkezik az integrált szennyezés-megelőzésről és csökkentésről (IPPC - Integrated Pollution Prevention and Control).¹¹ Az ötödik Akcióprogram, mely az 1993 és 2000 közötti időszakra vonatkozott, és megalkotására hatással volt az 1992-es Maastrichti Szerződés, új megközelítést adott a közösségi környezetvédelmi politikának a következő elvek megfogalmazásával:

- egy globális és proaktív megközelítés, mely elsősorban azon tevékenységekre irányul, melyek hatással vannak a természeti erőforrásokra vagy szennyezik a környezetet;
- az akarat megléte, mellyel megváltoztathatók azok az aktuális trendek és tevékenységi formák, melyek úgy károsítják a környezetet, hogy az nem csak a jelenlegi, hanem a jövőbeni generációkra is hatással bír;
- a szociális viselkedésben történő változások ösztönzése az összes érintett szereplő megnyerésével, úgy, mint: az állami hatóságok, állampolgárok, fogyasztók, vállalkozások stb.;
- a megosztott felelősség fogalmának létrehozása;
- új környezetvédelmi eszközök létrehozása.¹²

A hatodik Környezetvédelmi Akcióprogram 2002 és 2012 között már biztos alapokra építkezett, hiszen már öt program végrehajtása előzte meg. Középpontjában a fenntartható fejlődés tényleges megvalósítása áll.¹³ Fontos célkitűzései között szerepelt, többek között, a már meglévő jogszabályok végrehajtásának javítása, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása, a talaj és a víz minőségének javítása.¹⁴ Ez az Akcióprogram szerves részét képezi az Európai Unió Fenntartható Fejlődés Stratégiájának.

¹¹ <http://www.ippc.hu> 2012.10.02

¹² http://europa.eu/legislation_summaries/other/l28062_en.htm 2012.09.30.

¹³ Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Programme, OJ No. L 242 , 10/09/2002

¹⁴ <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm> 2012.09.30

II. FEJEZET

Környezetvédelmi eszközök

1. Környezetvédelmi szabályozóeszközök

A környezetvédelmi szabályozóeszközöknek két csoportját különböztetjük meg. Az egyik a normatív vagy más néven közvetlen eszközök. Ezek jogszabályokon alapulnak, és alkalmazásuk gyakoribb a nemzeti környezetvédelmi törekvések körében. Ilyenek például a különböző engedélyeztetési eljárások valamint az emissziós normák. Használatuk nem megfelelő hatékonyságú, mivel a meghatározott normaértékek alatt a szennyezők megkötések nélkül folytathatják tevékenységüket. A szabályozó eszközök másik csoportja az úgynevezett gazdasági, más néven közvetett szabályozó eszközök. Ezek a piacba történő olyan állami beavatkozással járnak, mint például az öko-adók alkalmazása.¹⁵

2. Környezettudatosság és a termékcímke

Hazánkról elmondható, hogy ökológiai deficittel rendelkezik, így a jelenlegi gazdasági és fogyasztási struktúra hosszú távon nem fenntartható.¹⁶ A legrövidebb idő alatt intézményi szinten lehet változásokat eszközölni a környezet megóvása terén. Az intézményi szint változásának alapvető akadálya azonban a politikai akarat hiánya. A politika ugyanis rövidtávú megoldásokban érdekelt, hiszen megítélésére egy választói periódus, azaz négy év áll rendelkezésére, ez alatt kell eredményeket felmutatni.¹⁷ A fent említett szabályozások (gazdasági és normatív eszközök) alkalmazásával szintén csak rövidtávon lehet elérni a kívánt

¹⁵ Horváth Attila: Az öko-címkézés, mint környezetvédelmi szabályozó és a környezet-tudatosság fejlesztésének eszköze In: Bender Zoltán – Rácz Csaba (szerk.) Tanulmányok az információ- és a tudásfolyamatok világából 8. Budapest, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Információ- és Tudásmenedzsment Tanszék, 2004. 148. o.

¹⁶ Gyulai Iván: Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2008. 37. o.

¹⁷ Gyulai Iván: A fenntartható fejlődés, Ökológiai Intézet A Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, Miskolc, 2012. 99. o.

célokat, mivel ahhoz, hogy valódi távlatokban történhessen meg a tervezés, a hatékony módszerek és eszközök mellett, elengedhetetlen a társadalom környezettudatosságának magas szintre való fejlesztése. Daniel Goleman ökológiai intelligenciának nevezi azt a tudását az embernek, mely lehetővé teszi, hogy azt, amit az emberi tevékenység környezeti hatásairól tudunk képesek legyünk felhasználni annak érdekében, hogy környezetünkben a lehető legkevesebb kárt okozzuk és bolygónk állapotát a lehető legjobb állapotban megőrizhessük.¹⁸ A környezettudatosság néhány olyan egyéni vagy intézményi szintű megnyilvánulásával, mint a szelektív hulladékgyűjtés, környezeti nevelés, környezeti érdekeket szem előtt tartó döntéshozatal és tervezés¹⁹ vagy a termékcímkézés megvalósulásával könnyebben alkalmazhatóak a kevésbé költséges és jóval hatékonyabb szabályozóeszközök.

Kizárólagosan a környezeti jellemzői miatt a társadalom java része nem vásárol meg egy-egy terméket. A termékek olyan tulajdonságai, mint ár és minőség is mérvado szempontok, és ezen a ponton válik valóban fontossá a környezettudatosság. Hiszen nem minden, magát pozitív környezeti szemléletűnek tekintő fogyasztó veszi figyelembe a címkéket, csupán azok, akik környezettudatossága megfelelő szintű. Mindezekből levonható az a következtetés, hogy a termékcímkézés használatához elengedhetetlen a társadalom megfelelő környezettudatossága, ám a termékjelzések alkalmazása növeli is annak szintjét, hisz a környezeti hatásokról informálja a vásárlókat.

¹⁸ Daniel Goleman: Zöld út a jövőbe. A tudatos vásárlás mindent megváltoztathat. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2009. 50. o.

¹⁹ Nistor Laura: Környezettudatosság. Elméleti megközelítések és empirikus vizsgálatok. Cluj-Napoca, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2010. 25. o.

III. FEJEZET

Az uniós ökocímke

1. A termékcímkézésről általában

Napjainkban a környezet károsításával kapcsolatos problémák megoldása az egyik leginkább napirenden lévő téma. Az erre irányuló erőfeszítések a lehető legtöbb eszközt igyekeznek felhasználni, ám mivel a károsodás elsősorban az ipari termelési folyamatok következménye és azok szorosan összefüggnek a társadalom fogyasztási szokásaival, a károsító folyamatok befolyásolása kihat a társadalomra és annak fogyasztására is. Ennek folyamánként, ha a fogyasztói társadalmat a környezettudatosság irányába lehet elmozdítani, akkor mindenképpen szükséges e társadalom irányítása, orientációja is. Azaz szükség van egy olyan rendszerre, amely biztosítja számukra, hogy a mindennapjaik során is környezettudatos döntéseket hozhassanak, ennek a kritériumnak pedig a termékcímkézés rendszere kiválóan megfelel. A környezeti termékjelölések Fodor László szerint egy adott termék kedvező környezeti tulajdonságaira vagy éppen a környezetre gyakorolt veszélyes hatására hívják fel a figyelmet.²⁰ Mindezek alapján több csoportba sorolhatóak.

2. A termékjelzések csoportjai

A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) három csoportot különböztet meg: I-es, II-es, III-as típust.²¹

Az első csoportba tartoznak azok a címkék, amelyet olyan termékek kaphatnak meg, melyek a saját termékcsoportjukban a lehető legkiválóbb környezeti tulajdonságokkal rendelkeznek. Ilyenek az Európában legismertebb rendszerek: a német „Kék Angyal” (Blauer Engel), az „Északi Hattyú”, a holland „Milieukeur” valamint az „Európai Virág”.

²⁰ Fodor László: Környezetjog, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002. 111. o.

²¹ <http://okocimke.kvvm.hu> 20120.08.11.

A második csoportba olyan címkék tartoznak, melyek a termelők által tett nyilatkozatok a termékek ökológiai sajátosságairól, mint például a német ÖkoTex vagy a holland EKO jelzés.

A harmadik csoportot olyan termékjelzések alkotják, amelyek a produktum egy sajátosságáról szolgáltatnak információt, úgy, mint az Európai Unió Energia-Címkéje (Energie-label). Ebből tájékozódhat a fogyasztó, hogy az elektromos árammal működő árucikk mennyire energia- vagy víztakarékos.²²

3. Az Európai Unió címkézési rendszere

Olyan termék, melynek előállítása a környezetre semmilyen hatást nem gyakorol, nem létezik, így a környezetbarát jelző használata relatív. Lehet, hogy egy produktum könnyen lebomló anyagból készült, ám a gyártása során szennyező anyagok kerültek a levegőbe. Mindebből az következik, hogy ha a termékeknek csak egy-egy tulajdonságát vizsgáljuk, megtévesztő eredményeket kaphatunk, így szükség volt egy olyan önkéntességen alapuló rendszer kialakítására, mely valósághűen tükrözi a termékek összes környezetre gyakorolt tulajdonságát.

3.1. A rendszer kialakulása, alapja

Az első környezetvédelmi címke a német „Kék Angyal” volt, melyet már 1977 óta kaphatnak meg az arra érdemes termékek. A németországi rendszer kialakulása hatással volt az Európai Unióra is. 1987-ben az Európai Parlament felvetette egy hulladékgazdálkodással kapcsolatos határozatában a szükségességét egy közösségi környezetvédelmi védjegy bevezetésének, mely elősegítheti a negyedik Akcióprogramban foglaltak teljesülését. Később, 1990-ben a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara elkészítette a 13 elvet tartalmazó állásfoglalását, amely szintén befolyással bírt az uniós rendszer kialakítására. Az elvek a következők:

- A termékjelzést odaítélő szervezetben az üzleti életnek megfelelő képviselőnek kell jutnia,

²² Fodor László: Integratív Környezetjog. Az Európai Unióban és Magyarországon. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2000. 141. o.

- A rendszer legyen nyitott minden vállalat felé,
- A rendszer legyen önkéntes,
- A jelölés és a rendszer legyen pozitív, tehát más terméket ne minősítsen,
- Az eljárás legyen áttekinthető,
- Az odaítélés legyen objektív és komplex, minden kritériumra kiterjedő,
- Az alapvető jellemzők a jelölésen szerepeljenek,
- A tartósság és a felülvizsgálat egyszerre jelenjen meg – meghatározott időre szól az odaítélés, de megújítható,
- Az elsőbbségi területek és a kizárt termékek legyenek megjelölve,
- A rendszer legyen önfinanszírozó,
- Alkalmazzon egyszerűen megismerhető és felismerhető jelzést (logót),
- Legyen nemzetközileg elismert, és működjön viszonyossági alapon.²³

Az Unió rendszere az életciklus-elemzésen (Life-Cycle Assessment, LCA) alapul. Ezt módszertani eszközként alkalmazták a technikai előkészítő munkálatok során, melynek következtében egy áttekinthető és tudományos alapokon álló rendszert hoztak létre.²⁴ Ez az elemzés a termék előállításához szükséges alapanyag kinyerésétől a használat utáni lehetséges újrahasznosításig vagy a végső ártalmatlanításig követi nyomon a termék minden életciklusát, így biztosítva hiteles információkat annak környezetre gyakorolt hatásáról. Így az életciklus során megjelenő állomások a következők: tervezés – nyersanyagforrás/erőforrás – gyártás/kivitelezés – csomagolás – felhasználás/fogyasztás – hulladék/újrahasznosítás. Az életciklus elemzés során általában a számszerűsíthető adatok mérvadók, ám ezek hiányában a kvalitatív szempontokat veszik figyelembe.

²³ Bándi Gyula: Környezetjog. Budapest, SZENT ISTVÁN TÁRSULAT Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2011. 307. o.

²⁴ Marco Loprieno: The EU Eco-label In.: Managing a Material World Edited by Pier Vellinga, Frans Berkhout and Joyeeta Gupta, Kluwer Academic Publisher, Netherlands, 1998. 308. o.

1. ábra: Az életciklus-elemzés grafikája

Forrás: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/the-ecolabel-scheme.html>

Az Egyesült Államokban már az 1960-as évektől alkalmazzák ezt a módszert, szerepel az ISO-szabvány ajánlásában, mely a világ szinte minden országában elfogadott.²⁵ Mindezek alapján megállapítható, hogy az Európai Unió az életciklus elemzés során a „bölcsőtől a sírig” elvet követi, ám ha a produktum újrahasznosítása lehetséges, akkor akár a „bölcsőtől a bölcsőig” elv is kivitelezhető.²⁶

3.2. „Eco-label”

Az Európai Unióban az ökológiai termékjelzés közösségi szintű rendszerét a 880/92 EGK sz. tanácsi rendelet állította fel. A rendszert két ízben is felülvizsgálták: 2000-ben és 2010-ben is, de a rendszer lényegét jelentősen befolyásoló változások nem történtek. Az 1992-es rendelet legfőbb céljai voltak:

²⁵ Ágoston i.m., 2012, 53. o.

²⁶ William McDonough – Michael Braungart: Bölcsőtől a bölcsőig. Környezettudatosság - a tervezéstől a gyártásig. Budapest, HVG Kiadó, 2007. 224. o.

- a környezetbarát termékeket termelők közti versenyhelyzet harmonizálása,
- a fogyasztók minél szélesebb körű informálása, valamint
- a környezetbarát termékek fejlesztésének, gyártásának és forgalmazásának elősegítése.²⁷

Az uniós ökocímke szerves és hatékony részét képezi a szélesebb értelemben vett Fenntartható Fogyasztás és Termelés (Sustainable Consumption and Production - SCP) Akció Tervnek.²⁸ A rendszer egy ökológiai logóból áll, melyben egy tizenkét EU-s csillagból álló szíromkoszorú egy „E” betűt körbevéve ad ki egy virágformát (innen ered az elnevezése is: „Európai Virág”, angolul „European flower”).

2. ábra: Az uniós ökocímke

Forrás: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm

Mind a 880/92 EGK sz., mind a most hatályos 66/2010/EK rendelet hatálya kiterjed az uniós piacon forgalmazott ipari termékekre és kínált szolgáltatásokra egyaránt. Nem tartoznak azonban a hatálya alá:

- az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek;
- az állatgyógyászati készítmények;
- az orvostechnikai eszközök;²⁹
- az élelmiszerek, italárak;

²⁷ Fodor i.m., 2000, 142. o.

²⁸ http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/about_ecolabel/pdf/work_plan.pdf 2012. 07.20.

²⁹ HL L 27., 2010. 1. 30., 3. o.

- a külön jogszabály hatálya alá tartozó nagyon mérgező, mérgező, karcinogén, mutagén, reprodukciót és az utódok fejlődését károsító, és a környezetre veszélyes anyagnak vagy készítménynek minősülő termékek;
- az emberre vagy környezetre jelentős károsodást okozó eljárással előállított vagy használata során a fogyasztóra nézve káros hatású termékek.³⁰

A uniós ökcímkezési rendszerben való részvétel önkéntes és nyitott minden olyan termék számára, mely megfelel a felállított kritériumoknak.

Az 1992-es deregulációs hullámot követően a gazdasági szereplők kísérlet tettek a címkézési rendszer privatizálására, ám az Unió Tanácsa, élén Dániával és az Egyesült Királysággal, gátat vetett az ilyen irányú törekvéseiknek. A rendszerrel szemben, már annak kiépülésekor, többször is kifogásokat fogalmaztak meg, például olyan országokban, ahol tartottak a címke által generált versenytől. Ám mivel a fogyasztók tájékoztatása nem volt megfelelő, kevesen értesültek a logóról, az nem generált valódi versenyhelyzetet, így annak használatával nem tettek előnyökre szert a termelők, legfőképpen annak magas ára miatt. Valamint kritika érte a rendszert az Unión kívüli országok részéről is (például az Egyesült Államokból), mely szerint az gátolja a szabad nemzetközi kereskedelmet³¹ és diszkriminatív is egyben.

A jelenleg hatályos uniós rendelet hivatkozik az 1980/2000/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletre, amelynek célja

„egy önkéntes ökcímke-rendszer közösségi odaítélési alapjainak meghatározása volt, s ezzel egyfelől olyan termékek népszerűsítése, amelyek teljes életciklusukat tekintve kisebb mértékben károsítják a környezetet, másfelől a fogyasztók tájékoztatása a termékek környezeti hatásairól pontos, nem megtévesztő és tudományosan megalapozott információk alapján”.

A 2000-ben módosított rendszer kezdetben hatékonyan működött, ám a hatékonyság további növelése, valamint működtetésének ésszerűsítése, az adminisztratív terhek csökkentése érdekében elengedhetetlenek voltak az újabb módosítások. Szükséges továbbá a rendszer összehangolása a 2009/125/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel is.³² Az átállást a korábbi sémáról átmeneti rendelkezésekkel igyekszik biztosítani az Európai Unió. A rendeletben megfogalmazott további cél az uniós ökcímke használatához kapcsolódó költségek csökkentése, mellyel elősegíthető annak szélesebb körben való elterjedése és

³⁰ Bándi i.m., 2011, 309. o.

³¹ Ludwig Krämer: Az Európai Unió környezeti joga. Budapest, Dialóg Campus, 2012. 249. o.

³² HL L 27., 2010. 1. 30., 1. o.

ösztönző erőként is hathat alkalmazására. Mindezeket a nyilvánosság tájékoztatásával kell elősegíteni, amelyet nemcsak helyi, hanem nemzeti illetve közösségi szinten indított promóciós valamint oktatási kampányok kivitelezésével lehet megvalósítani. Ezáltal elérhető, hogy az uniós öko címke beépüljön a köztudatba és így a fogyasztók döntése kellő informáltságon alapulhasson. Mindezek mellett az uniós termékjelzés használata harmóniában kell, hogy legyen a tagállamokban már alkalmazott más környezetbarát termékjelzésekkel.

A Bizottság jogosult az 1980/2000/EK rendelet helyébe lépő 66/2010/EK rendelet mellékleteit módosítani, továbbá az olyan kritériumokat elfogadni, melyeket az uniós öko címket viselő termékekkel szemben kell támasztani. A rendelet alapján, az abban foglaltak végrehajtásának biztosítására minden tagállam köteles kormányzati minisztériumokat, vagy azokon kívüli illetékes testületet kijelölni és azt működtetni. Ezek összetételét a pártatlanságot és függetlenséget biztosítva kell meghatározni, eljárásrendjüknek pedig átláthatónak kell lennie.

3.3. Az Európai Unió öko címkezésért felelős bizottsága (EUÖB)

Az Európai Unió Bizottsága létrehozta az Európai Unió öko címkezésért felelős bizottságát (EUÖB), amely a tagállamok már említett illetékes testületeinek, az Európai Unió, Izland, Liechtenstein és Norvégia, valamint olyan szervezetek képviselőiből áll, mint például az Európai Környezetvédelmi Iroda.³³

Jelenlegi elnöke a német Henning Scholtz, akit a bizottság idei első ülésnapján, március 7-én választottak meg. Az EUÖB tevékenységével hozzájárul az uniós öko címke-kritériumok kidolgozásához és módosításához, valamint az uniós öko címke-rendszer végrehajtásának bármely felülvizsgálatához. Ezeken a területeken szaktanácsadást és támogatást biztosít a Bizottság részére.³⁴ A bizottság feladatai közé tartozik, a már említettek mellett, az új termékcsoportokra vonatkozó javaslatok véleményezése és értékelése, a minősítési feltételek meghatározása, elfogadása valamint a közösségi öko címkevel kapcsolatos véleményező, javaslattevő feladatok ellátásában való közreműködés is.

A tavalyi évben a dán testület javaslatot tett a díjrendszer felülvizsgálatára. Ennek hatására az idei ülés során elhangzott, hogy az EUÖB célja az igazságos, árbevétel arányos díjfizetés

³³ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/who-does-what.html> 2012. 10.01.

³⁴ HL L 27., 2010. 1. 30., 3. o.

és az illetékes testületek befektetett munkájával arányos díjrendszer kialakítása. Ám a tagállamok különböző fejlettségi szinten állnak az ökocímkézésben is, ennek következtében érdekeik sem azonosak a díjak megállapításakor. A kérdésben nem született végleges döntés, mivel tagországok képviselői megállapodtak abban, hogy a díjrendszer felülvizsgálatára még visszatérnek, és a következő ülésen közös közép-kelet európai álláspont kialakításával képviselik pályázóik érdekeit.³⁵

3.4. Az Unió munkaterve 2011-2015

Az Európai Unió megfogalmazott egy 2011 és 2015 között teljesítendő munkatervet, melynek alapvető célja az volt, hogy olyan célokat tűzzenek ki, melyek reálisak és megvalósíthatóak a dokumentum létrehozatalát követő öt évben. Már ezt megelőzően is készült két ilyen dokumentum: az egyik 2002-ben, a másik 2006-ban. A mostani munkaterv tartalmaz egy a végrehajtáshoz szükséges stratégiát, valamint egy nem teljes körű listáját azon termékekről melyeket a közeljövőben kiemelten figyelembe kell venni az uniós ökocímkére érdemes termékek sorában.

Az ökocímke láthatóságának mérésére ez a munkaterv az alábbi paramétereket határozta meg.

- Vállalatok: az ökocímkét elnyert vállalatok számát mutatja, és azt, hogy az ilyen cégek hány engedéllyel bírnak
- Termékek: azon termékek száma, melyeket a fent említett vállalatok állítanak elő
- Tudatosság: azon személyek száma, akik már látták az ökocímkét, hallottak róla vagy vásároltak ilyen termékjelzéssel ellátott árucikket³⁶

Ezen paramétereket és az Eurobarométer felméréseiből származó adatokat az alábbi táblázatban foglalhatóak össze:

³⁵ <http://www.kornyezetbarat-termek.hu/news.php?aid=34&pID=9&ncID=1&nID=147> 2012. 08.30.

³⁶ http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/about_ecolabel/pdf/work_plan.pdf 2012. 08. 30.

Paraméterek/Év	2001	2005	2010
Vállalatok száma	83	250	~1000
Engedélyek száma	95	279	1127
Termékek száma	nincs adat	nincs adat	24592
Személyek száma, akik látták a címket, hallottak róla, vásároltak ilyen címkéjű terméket	nincs adat	11 % (2006-ban)	37 % (2009-ben)

1. táblázat: Az ökocímke számszerűsíthető paraméterei

Forrás: http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/about_ecolabel/pdf/work_plan.pdf

2012.10.10

3.5. Termékcsoporthok, kritériumrendszerek, címkehasználat

3.5.1. A termékcsoporthok

Ahhoz, hogy egy termék vagy egy szolgáltatás elnyerje az ökocímke, mint védjegy használati jogát, meg kell, hogy feleljen az adott termékcsoporthra vonatkozó kritériumrendszernek. Azaz a rendszer működéséhez elengedhetetlen előfeltételként jelenik meg a termékcsoporthok kialakítása. Ez a folyamat az EU-ban két szakaszra bontható: az egyik a termékcsoporthok kiválasztásából áll, míg a másik az egyes csoportokra vonatkozó kritériumrendszer kiépítéséből.³⁷ A következőkben az Unió által elkülönített 13 termékcsoporth kerül ismertetésre, az azokba tartozó termékekkel, valamint néhány, a csoportot jellemző tulajdonságukkal:

³⁷ Baranyi Rita: Öko-címkézés! De hogyan? Az uniós és a hazai öko-címkéző rendszer összehasonlító elemzése. In: Prof. Dr. Gidai Erzsébet (Szerkesztőbizottság elnöke) Tanulmánykötet. Sopron, Akadémiai Kiadó, 2005. 89. o.

- 1) Szépségápolási termékek/kozmetikumok (e termékek megfelelnek a veszélyes anyagok használatára vonatkozó szigorú szabályoknak, a termékek kisebb hatást gyakorolnak a vízgazdálkodásra)
 - a) Szappanok
 - b) Samponok
 - c) Hajbalzsamok
- 2) Tisztítószeres (e termékek kevésbé idézik elő a vizekben előforduló algásodást, ám hatékonyságuk garantáltan legalább olyan jó, mint a hagyományos termékeké)
 - a) Mosogatógépekhez használatos mosószer
 - b) Kézi mosogatáshoz használatos mosogatószer
 - c) Mosószeres
- 3) Öltözködés (ebbe a csoportba tartozó ruhaneműk színe ellenáll a mosásnak, nedves és száraz dörzsölésnek és a fényhatásnak is; a cipők pedig nem tartalmaznak PVC-t, kivéve az újrahasznosított PVC-ből készült talpakat)
 - a) Textíliák
 - b) Lábbelik
- 4) „Do-it-yourself” (azaz a barkács kategória termékei nem tartalmaznak nehézfémeket, rákkeltő vagy mérgező anyagokat)
 - a) Festékek
 - b) Lakkok
- 5) Elektronikus berendezések (ezek könnyen szétszerelhetőek és újrahasznosíthatóak, kevesebb energiát fogyasztanak használat során és készenléti üzemmódban)
 - a) Személyi számítógépek
 - b) Hordozható számítógépek
 - c) Televíziók

6) Padlóburkolatok (melyek újrahasznosított rostokból készültek, vagy olyan szálakból, melyeket fenntarthatóan kezelt erdőkől nyertek ki; gyártásuk során kevesebb szennyező anyag kerül a levegőbe)

a) Faburkolatok

b) Kemény burkolatok

c) Textil padlóburkolatok

7) Bútorok (melyek újrahasznosított csomagolásban kerülnek forgalomba, a használati utasítás helyes környezeti felhasználásra ösztönöz)

a) Fabútorok

8) Kertészkedés (kategória termékei nem szennyezik a talajt nehézfémekkel, és nem tartalmaznak baktériumokat)

a) Talajjavító szerek

b) Növekedésserkentő szerek

9) Háztartási eszközök (ebbe a kategóriába tartozó izzók ötször kevesebb áramot fogyasztanak, mint a hagyományosak; kevésbé hatnak ki a globális felmelegedésre)

a) Villanykörték

b) Hőszivattyúk

10) Kenőanyagok (melyek használatuk során kevésbé szennyezik a vizeket és a talajt, ám mégis garantálják a magas szintű teljesítményt)

a) Kenőolajok

11) Egyéb háztartási cikkek (gyártásuk során korlátozottan alkalmaznak olyan nehézfémeket, mint arzén, ólom, króm, réz, nikkel vagy higany)

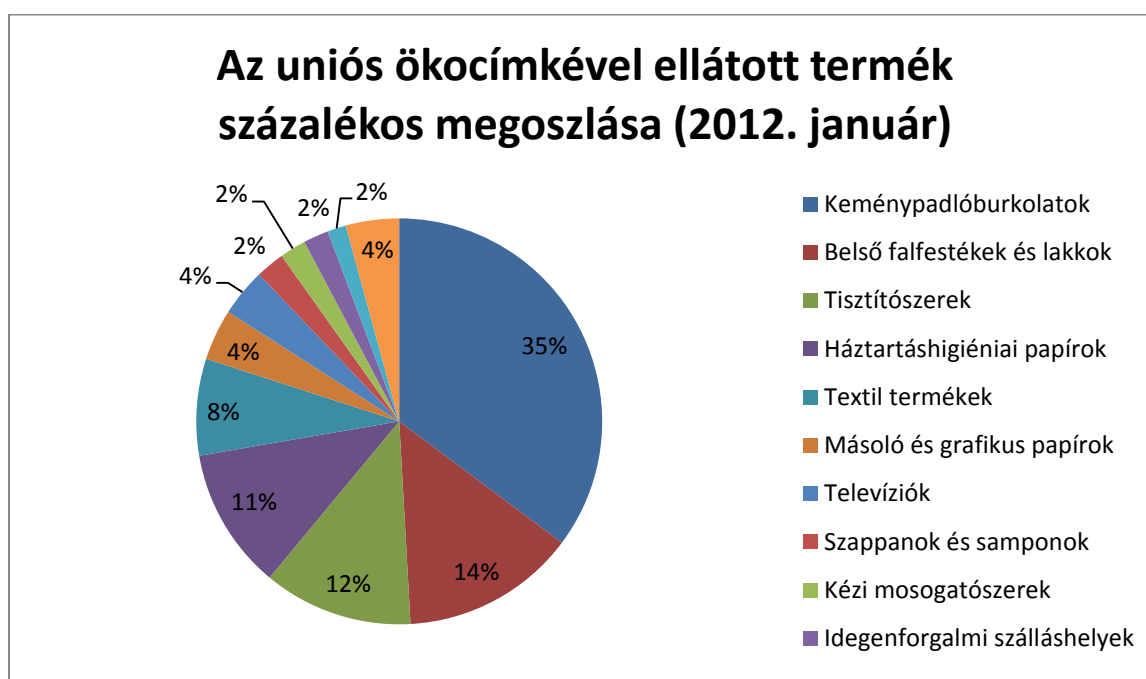
a) Matracok

12) Papír termékek (melyek előállítása során kevesebb kén és üvegházhatást okozó gázok kerülnek a levegőbe, kevésbé szennyezik a vizet, és nyomukban kevesebb szerves hulladék keletkezik)

- a) Másoló- és grafikai papírok
- b) Újságyomó papírok
- c) Nyomtatott papírok
- d) Háztartáshigiéniai papírok

13) Idegenforgalmi szálláshely-szolgáltatás (ahol csökkentett a hulladéktermelés, és előnyben részesítik a megújuló energiaforrásokat, nem használnak szén energiahordozóként)

- a) Kempingek
- b) Egyéb szálláshelyek³⁸

3. ábra: A termékcsoportok megoszlása az EU-ban

Forrás: saját szerkesztés a <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html> alapján

³⁸ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabelled-products-and-services.html> 2012. 09.05.

3.5.2. Kritériumrendszerek

A kritériumrendszerek felállításához az Európai Unióban első lépésként ad-hoc munkacsoportokat hoznak létre (Ad-Hoc Working Group - AHWG), melynek tagjai az összes érdekelt felet képviselik: így az ipari szektort, a civil szervezeteket (non-governmental organizations – NGOs), a hatóságokat, de vannak a tagok közt szakértők és más érdekelt felek is. A munkacsoportok körülbelül évente háromszor ülnek össze annak érdekében, hogy az előkészítő munkájuk eredményeképpen kidolgozzák a kritériumokat. Ez az előkészítő munka magában foglalja környezeti és piaci tanulmányok, megvalósíthatóságról szóló elemzések készítését, és a már meglévő életciklus-elemzések vizsgálatát, illetve amennyiben szükséges, új életciklus elemzés készítését. A kritériumok fejlesztési folyamatának következő lépéseként az Európai Unió ökocímke bizottsága megtárgyalja a munkacsoportok által készített tervezeteket, amelyet jóváhagyás céljából továbbítanak az Európai Bizottság illetékes szerveinek. Majd az EUÖB által is jóváhagyott tervezetekről szavaznak a nemzeti hatóságok szabályozási bizottságai (Regulatory Committee) is. A már elfogadott kritériumokat egy bizottsági határozatban deklarálják, végül a határozatot közzé teszik az Európai Unió Hivatalos Lapjában.³⁹

Az így elfogadott kritériumok tudományos alapokon nyugszanak és meghatározásuk a termékek teljes életciklusának figyelembevételével történik. Az uniós ökocímke-kritériumok a termékek környezetvédelmi teljesítményén, valamint a Közösség legutóbbi környezetvédelmi stratégiáin alapulnak, valamint rögzítik azokat a környezetvédelmi előírásokat, amelyeket egy adott terméknek teljesítenie kell az uniós ökocímke viseléséhez. A meghatározásukkor figyelembe kell venni:

- a környezetet érintő legjelentősebb változásokat (mint például szennyezőanyag kibocsátás, hulladéktermelés, veszélyes anyag kibocsátás, energiafelhasználás);
- a veszélyes anyagok biztonságosabb anyagokkal történő helyettesíthetőségét
- a termékek tartósságának és újrahasznosíthatóságának köszönhetően a környezetre gyakorolt hatás csökkentésének lehetőségét;

³⁹ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/criteria-development-and-revision.html> 2012. 09.05.

- szükség esetén a szociális és etikai szempontokat, utalva például az olyan kapcsolódó nemzetközi egyezményekre és megállapodásokra, mint a vonatkozó ILO-szabványok és magatartási kódexek;
- más környezetvédelmi címke-rendszerek követelményeit, így különösen a tagállami vagy regionális szinten hivatalosan elismert, EN ISO 14024 I. típusú környezetvédelmi szabvány kritériumait;
- amennyire lehetséges, az állatkísérletek csökkentésének célkitűzését.⁴⁰

3.5.3. A címke használata

A címkét használni kívánó piaci szereplőnek kérelmet kell benyújtania a termék származásának megfelelő tagállami illetékes testületnek. Az uniós ökocímkét kizárólag olyan termékek esetén lehet alkalmazni, amelyek megfelelnek a velük szemben támasztott kritériumoknak. Az illetékes testület szerződést köt a címkehasználati jogot elnyert piaci szereplővel a használat feltételeire vonatkozóan. Az ilyen szabványszerződés megkötéséhez a 66/2010/EK rendelet IV. mellékletében rögzített minta használandó. A korábban (2. ábrán) bemutatott címke helyett a címke használója választhatja az alábbi termékjelzést is:

4. ábra: Az uniós ökocímke változata

Forrás: 66/2010/EK rendelet

⁴⁰ HL L 27., 2010. 1. 30., 4. o.

A termékjelzést viselő címkén fel kell tüntetni a termékjelzés nyilvántartási számát is (5. ábra). Az első négy karakter a nyilvántartó országot, a következő három a termékcsoporthoz, míg az utolsó öt az illetékes testület által kibocsátott nyilvántartási számot jelöli.

5. ábra: Az ökocímke nyilvántartási száma

Forrás: 66/2010/EK rendelet

Az idei év szeptemberében ismét egy új termék nyerte el a jogosultságot az uniós ökocímke használatára, ami a Fosfa akciova společnost cég által gyártott univerzális tisztítószer, mellyel egy új kategóriát hoztak létre a tisztítószeresek között. A terméket a Cseh Köztársaságban gyártják. Származási országán kívül forgalmazzák még Szlovákiában, Szlovéniában és Lengyelországban is.⁴¹

A 66/2010/EK rendelet alapján az uniós ökocímke használatának feltétele a díj határidőre történő befizetése. Az eljárás során kétféle díj szabható ki: kérelmezési díj illetve éves díj. A kérelmezési díjat az illetékes testület számíthatja fel a kérelem elbírálásának tényleges adminisztratív költségeinek fedezésére. Ennek minimális összege 200 EUR, ám nem lehet 1200 EUR-nál magasabb. A kis- és középvállalkozások valamint a fejlődő országok piaci szereplői esetében a kérelmezési díj legmagasabb összege 600 EUR lehet. Mikro-vállalkozások esetében a kérelmezési díj maximális összege 350 EUR. A kérelmezési díj a közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (EMAS) által regisztrált és/vagy ISO 14001 szabvánnyal tanúsított kérelmezők esetében 20 %-kal csökken. E kedvezmény igénybevételének feltétele: a kérelmező kifejezetten elkötelezi magát és környezeti politikájában biztosítja, hogy ökocímkével ellátott termékei az uniós ökocímke-kritériumoknak teljes mértékben megfelelnek a szerződés érvényességének időtartama alatt. Az illetékes testület előírhatja a kérelmezők számára, hogy maximum 1500 EUR éves díjat fizessenek a címke használatáért. A kis- és középvállalkozások, valamint a fejlődő országok

⁴¹ EU Ecolabel News Alert Issue n° 78, September 2012

piaci szereplői esetében az éves díj legmagasabb összege 750 EUR lehet. A mikrovállalkozások esetében ez a díj maximum 350 EUR. Ezek alapján a díjfizetési kötelezettség az alábbi táblázatban foglalható össze:

	KÉRELMEZÉSI DÍJ	ÉVES DÍJ
Átlagos kérelmező	200 - 1200 EUR	max. 1500 EUR
Kis- és középvállalkozások, fejlődő országok piaci szereplői	200 - 600 EUR	max. 750 EUR
Mikrovállalkozások	200 – 350 EUR	max. 350 EUR
EMAS által regisztrált vagy ISO 14001 szabvánnyal tanúsított kérelmező	20 % kedvezmény	-

2. táblázat: Az ökocímkéhez kapcsolódó díjak

Forrás: saját szerkesztés a 66/2010/EK rendelet alapján

A legtöbb uniós ökocímkével ellátott terméket Olaszországban forgalmazzák. 2012 januárjáig szám szerint 9067 termék kapta meg a termékjelzést. A második helyen Franciaország áll 3839 termékkel, míg a harmadik az Egyesült Királyság 1616 produktummal.

IV. FEJEZET

Egyéb termékjelzések

1. Egyéb termékjelzések az Unión belül

Az előzőekben vázolt ökocímke mellett, mivel annak hatálya nem terjed ki bizonyos termékekre, így az élelmiszerekre, léteznek még egyéb termékjelzések is az Európai Unióban. Mivel ezekben a kategóriákban is találhatóak olyan produktumok, amelyeknek előállítása kevesebb szennyező anyag kibocsátásával vagy egyéb környezetbarát technológiával történik vagy működésük során jobban kímélik környezetüket, szükség volt egyéb termékjelzések kialakítására is.

1.1. Organikus mezőgazdaság

Az ökológiai mezőgazdasági ágazat részesedése a legtöbb uniós tagállamban növekvőben van. Az elmúlt években kifejezetten megfigyelhető a fogyasztói kereslet növekedése az ilyen termelésből származó termékek iránt. Az ökológiai termelésre vonatkozó jogszabályok egyre fontosabb szerepet játszanak az uniós rendelkezések között, hisz az ilyen termelésből származó termékek az Unión belül már 5 % piaci részesedést értek el.⁴²

A Tanács 2092/91/EGK rendelete a mezőgazdasági termékek ökológiai termeléséről, valamint a mezőgazdasági termékeken és élelmiszereken erre utaló jelölésekről szólt, melyet a 834/2007/EK rendelet váltott fel. Már az 1991-es rendelet is deklarálta, hogy szükséges azoknak a minimális elveknek a felállítása, melyeket be kell tartania a termelőknek ahhoz, hogy ökológiai gazdálkodásból származó jelöléssel láthassák el termékeiket. Míg a hatályon kívül helyezett rendeletben GMSZ-ként, azaz géntechnológiával módosított szervezetként, addig a jelenleg is hatályos rendeletben GMO-ként jelölik a géntechnológiával módosított szervezeteknek a környezetbe történő szándékos kibocsátásáról szóló, 1990. április 23-i 90/220/EGK tanácsi irányelv (1) 2. cikkében meghatározott valamennyi szervezetet. A 834/2007/EK rendelet (9) bekezdése szerint a géntechnológiával módosított szervezetek és a GMO-kból vagy azok felhasználásával előállított termékek összeegyeztethetetlenek az

⁴² Krämer i.m., 2012, 250. o.

ökológiai termelés fogalmával és a fogyasztók ökológiai termékekről alkotott elképzelésével, így azok használatát tiltja a rendelet az ökológiai termelésben. Mivel mindezek mellett a rendelet kimondja azt is, hogy fontos az ökológiai termékek iránti fogyasztói bizalom fenntartása, ezért az ökológiai termelésre alkalmazandó követelmények alóli csak a legkritikább esetekben, kivételesen adható felmentés. A címke csak olyan termékek esetén használható fel, ahol a mezőgazdasági termelésből származó összetevők legalább 95 %-a ökológiai eredetű. Az organikus termelésből származó produktumok további címkézési rendjét a 889/2008/EK rendelet szabályozza. A címke használatát harmonizálni kell a már meglévő és a későbbiekben kialakított nemzeti címkéző rendszerekkel is. Az ellenőrző látogatások keretében az illetékes hatóság vagy szervezet évente egyszer szemlét tart a gazdasági szereplőknél⁴³, garantálva ezzel a kritériumoknak való megfelelést. A termékeken az alábbi közösségi logót kell feltüntetni:

6. ábra: Az EU bio termékeket jelölő címkéje: az „Eurolevél”

Forrás: http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_hu 2012. 10. 27.

A logó feltüntethető a következő mezőgazdasági termékeken (ideértve az akvakultúrát és az élesztőt is):

- Élő és feldolgozatlan termékek
- Feldolgozott élelmiszerek
- Vetőmagvak és szaporító anyagok
- Állati takarmány

⁴³ HL L 250., 2008. 9. 18., 25. o.

E rendelet hatálya alá tartozik továbbá a vadnövények és a tengeri algák gyűjtése is, ám a vadállatok vadászatából és halászatából származó termékek nem.⁴⁴

1.2. Energiafelhasználás

A fogyasztók tájékozódását már 1995 óta segítik az energiacímkék az Unióban. Az energiacímke az európai uniós szabályozásban keretirányelven alapszik, melyet delegált rendeletek sora egészíti ki, egy-egy termékkategóriára vonatkozóan. Mivel bevezetése után sikeresnek bizonyult a címkrendszer, ezért az Európai Unió 2003-ban két új osztályt - az A+ és az A++ osztályt - vezetett be a hűtőkészülékek területén. Ezeket az új energiaosztályokat az A minősítés fölé helyezték, hogy megfeleljenek a környezetbarát termékek iránti piaci keresletnek, és hogy ösztönözzék a gyártókat a még energiahatékonyabb termékek kifejlesztésére ebben a kategóriában. Ám az átláthatóság és a még hatékonyabb fogyasztói tájékoztatás biztosítása érdekében szükségessé vált a címke felülvizsgálata, melynek következtében 2010-ben megszületett az új, 2010/30 sz. keretirányelv. Erre nem csak azért volt szükség, mert a címke a készülékek technológiai fejlődésének ösztönzője, hanem mert a fogyasztói igények is a fenntartható fogyasztás irányába mozdultak el.

Az új címkézési rendszer egységesen valósul meg az összes tagállamban. Megjelenítésében hét energiaosztályt különít el, melyek A+++tól G-ig, valamint a sötétzöld színtől, ami a magas energiahatékonytságot jelenti, a piros színig terjednek. A címke anyanyelvtől függetlenül az összes uniós polgár számára közérthető, mivel piktogramok segítségével informál többek között a termék teljesítményéről és zajszintjéről is. Az irányelv hatálya kiterjed hűtőkészülékekre, mosógépekre, bortároló készülékekre, mosogatógépekre, televíziókra, légkondicionálókra és szárítógépekre egyaránt.

⁴⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_hu 2012. 07. 15.

7. ábra: Az uniós energiacímke

Forrás: <http://www.newenergylabel.com/hu/labelcontent/washers> 2012. 08. 03.

1.3. Gépjárművek károsanyag-kibocsátása

Az Európai Parlament és a Tanács 1999/94/EK irányelve rendelkezik az új személygépkocsik forgalmazása alkalmával a tüzelőanyag-fogyasztásról és a CO₂-kibocsátásról szóló vásárlói információk rendelkezésre állásáról. A rendelet célja, hogy a fogyasztók kellően tájékozódhassanak a részükre eladásra vagy lízingre kínált személygépjárművek üzemanyag-fogyasztásáról és annak CO₂ kibocsátásáról. Ezeket az adatokat a termék írott reklámanyagaiban is közzé kell tenni.⁴⁵

2. Egyéb termékjelzések a világ más országaiban

A következőkben néhány, az uniós ökocímke mellett működő európai, továbbá az Unió országain kívüli címkék ismertetésére kerül sor.

2.1. Németország

A német Der Blauer Engel („Kék Angyal”) az elsőként létrehozott termékjelzési rendszer a környezetbarát termékek minősítésére. 1978-as bevezetésére a szövetségi belügyminiszter ösztönzése, valamint a környezetvédelmi miniszter, a szövetségi államok és a szövetségi kormány határozata alapján került sor. A rendszer önkéntességen alapul, és három évre nyerhető el. Ma mintegy 11.700 termék és szolgáltatás jogosult a címke viselésére, 120

⁴⁵ 1990/94 irányelv

termékkategóriában. Egy németországi felmérés szerint a megkérdezettek 76 %-a ismeri ezt a termékjelzést, a fogyasztók 39 %-a pedig figyelembe is veszi vásárláskor hozott döntései során.⁴⁶

8. ábra: A „Kék Angyal”

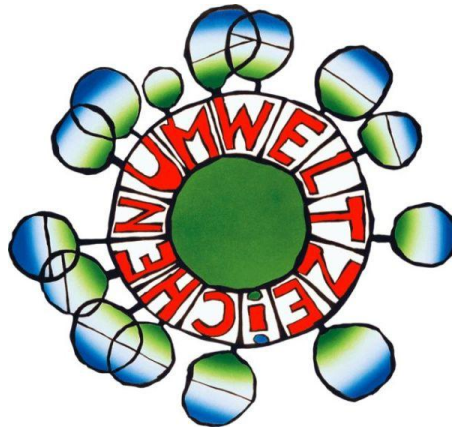
Forrás: <http://www.bielefeld.de/de/un/a21/chr/pde/> 2012. 09.21.

2.2. Ausztria

Az osztrák öko-címkét (németül Das Österreichische Umweltzeichen) 1990-ben a Mező- és Erdőgazdálkodási, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium kezdeményezésére alapították. A címkéje, melyet Friedensreich Hundertwasser tervezett, szimbolikusan ötvözi a föld, a víz, a levegő és a természet kapcsolatát: középpontjában bolygónkkal, melyet beborítanak a színes fák és a felirat Umweltzeichen (környezetbarát védjegy). Ezzel a címkével megjelölt termékek a teljes életciklusuk során kíméletesen fogyasztják a szűkösen rendelkezésre álló természeti erőforrásokat. Az osztrák ökocímke kérelmezője lehet természetes illetve jogi személy is. A kérelmezés feltétele, hogy a gyártó- vagy forgalmazási helye az EU-n belül van. Jelenleg 44 termékkategóriában lehet pályázni a védjegy elnyerésére és azt egy évig lehet feltüntetni a terméken.⁴⁷

⁴⁶ http://www.blauer-engel.de/de/blauer_engel/index.php 2012. 09. 21.

⁴⁷ http://okocimke.kvvm.hu/public_hun/?ppid=1440000 2012. 06. 30.

9. ábra: Das Österreichische Umweltzeichen

Forrás:

http://www.lebensministerium.at/umwelt/betriebl_umweltschutz_uvp/umweltzeichen/Umweltzeichen_2.html 2012. 10. 06.

2.3. Skandinávia

A „Nordic Swan” (magyarul „Északi Hattyú”) néven ismertté vált ökocímkét az alábbi skandináv országokban vezették be: Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, valamint Svédország. A szimbólum 65 terméksoportra alkalmazható. A felsorolt északi országokban létesítenek irodákat, melyeknek felelőssége a kritériumok fejlesztése, ellenőrzések kivitelezése, és az engedélyezési eljárások lefolytatása.⁴⁸ A címke bevezetésére 1989-ben került sor az Északi Miniszterek tanácsa által. A „Nordic Swan” hattyút szimbolizáló embléma, melyhez kiegészítő szöveggént a kör alakú címke felső peremén az "északi környezetvédelmi címke" felirat látható az adott országnak megfelelő nyelven.

⁴⁸ <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/nordic-ecolabel-or-swan> 2012. 06. 31.

10. ábra: „Nordic Swan”

Forrás: <http://www.ymparistomerkki.fi/ymparistomerkki/joutsenlogo> 2012. 10. 06.

2.4. Kanada

A kanadai kormány 1988-ban alapította meg a ma már világszerte elismert „EcoLogo”-t, amely Észak-Amerika legnagyobb és legelismertebb környezetvédelmi előírás és egyben tanúsító védjegy is. A címke biztosítja a fogyasztók számára, hogy az azt viselő termékek és szolgáltatások megfelelnek a velük szemben támasztott szigorú előírásoknak. A címke a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet által meghatározott I.-es típusba tartozik. A vállalatoknak a pályázati díj mellett a védjeggyel ellátott termékek forgalma után is be kell fizetniük bizonyos összeget.⁴⁹

⁴⁹ <http://www.ecologo.org/en> 2012. 09. 01.

11. ábra: Kanada ökocímkéje

Forrás: <http://www.ecologo.org/en> 2012. 10. 06.

2.5. Szingapúr

A rendszert a Környezetvédelmi Tanács dolgozta ki 1992-ben. A Szingapúri Zöld Címkézési Rendszer, angolul Singapore Green Labelling Scheme (SGLS) nem terjed ki az élelmiszerekre, italárukra, valamint a gyógyszerekre. A címke feltüntetése a terméken versenyelőnyhöz juttatja annak gyártóját, mivel az piacképes, és a fogyasztók a vásárlásaik során hozott döntéseiknél figyelembe veszik azt.⁵⁰

12. ábra: Szingapúr ökocímkéje

Forrás: <http://www.greenlabel.sg/about> 2012. 10. 06.

⁵⁰ <http://www.greenlabel.sg/about> 2012. 10. 06.

3. Országoktól független termékjelzések

A „Fair-Trade”, mint termékjelzés már 40 éve létezik, ám hivatalos címkézési rendszerre csak az 1980-as években vált. Az első ilyen címkével ellátott árucikk egy Mexikóból származó kávé volt, amelyet 1988-ban kezdtek el forgalmazni a holland áruházakban, ami nem meglepő, ugyanis a „Fair-Trade” termékek forgalmának 80 %-át ma is a kávék teszik ki. 1997-ben került sor a németországi Bonnban a Nemzetközi Fairtrade Címkéző Szervezet (Fairtrade Labelling Organizations International – FLO) felállítására, mely létrehozta a később világszerte elismert szabványokat az ilyen termékekre vonatkozóan. Öt évvel később újabb törekvések indultak meg a méltányos kereskedelemről származó termékek népszerűsítésére és ezzel a határokon átnyúló kereskedelem megkönnyítésére. Ma már olyan világvállalatok csatlakoztak a kezdeményezéshez, mint a Cadbury, a Starbucks, a Sainsbury's vagy éppen a Tesco.

Az országoktól független címkék egy másik képviselője a Rainforest Alliance, mely 1987-es alapítása óta törekszik arra, hogy az olyan iparágak - többek közt a mezőgazdaság, a turizmus és az erdőgazdálkodás - amelyek a legnagyobb hatással vannak a környezetre a lehető legkisebb mértékben károsítsák világszerte az erdők ökoszisztémáit. A Rainforest Alliance a biodiverzitás megőrzéséért dolgozik, és biztosítja a fenntartható megélhetést a földhasználati szokások, az üzleti gyakorlat és a fogyasztói magatartás megváltoztatásával. A kezdeményezés keretében kétféle címkével láthatók el a termékek. Az egyik a Rainforest Alliance Verified, a másik pedig a Rainforest Alliance Certified. Ez utóbbit olyan gazdaságoknak és erdőgazdálkodásoknak ítélik oda, melyek megfelelnek a velük szemben támasztott szigorú követelményeknek.⁵¹

Egy év alatt majdnem 7,3 millió hektárral zsugorodik a világ erdeinek mérete, így nem meglepő, hogy nem a Rainforest Alliance az egyetlen szervezet, amely küzd e jelenség ellen. Egy másik hasonló az 1993-ban létrehozott Forest Stewardship Council (FSC), magyarul a Felelős Erdőgazdálkodás Tanácsa vagy Erdőgondnoksági Tanács. Az FSC tevékenységének központi eleme egy a felelős erdőgazdálkodást igazoló tanúsítványrendszer terjesztése és üzemeltetése. Az FSC tanúsítványa hitelt érdemlően igazolja, hogy az ilyen címkét birtokló erdőgazdaságok, faipari üzemek, bútorgyárak elfogadják, és működésük során betartják az FSC szigorú kritériumait és előírásait, továbbá az általuk forgalmazott termékek megfelelnek a környezettudatos és társadalmilag felelős termelés és gyártás feltételeinek.⁵²

⁵¹ <http://www.rainforest-alliance.org/marketing/marks> 2012. 09. 28.

⁵² <http://ic.fsc.org/> 2012. 10. 13.

V. FEJEZET

A TERMÉKCÍMKÉZÉS MAGYARORSZÁGON⁵³

1. A fenntartható fejlődés hazánkban

A fenntartható fejlődés egy viszonyrendszer, és ennek a viszonyrendszernek a környezet és a társadalom egésze által szabott mérték szerint kell megvalósulnia.⁵⁴ Magyarországon az elmúlt időszakban megvalósult gazdasági fejlesztések előnyös változásaihoz sajnos csatlakoztak különböző kedvezőtlen hatások is, például az autópálya építések kapcsán. Ugyanis a gazdaság fejlesztése meglehetősen gyakran a környezet rovására, annak károsításával történik. Nem mondható el minden vállalatról, gazdasági szereplőről, hogy a természeti erőforrásokat fenntartható módon használja fel, vagy a termelés során történt szennyezőanyag-kibocsátást megfelelő mértékben korlátozza. Mindezeket, továbbá azt felismerve és azt, hogy hazánkban is gyökeres szemléletmód váltásra van szükség, a riói konferencián elhangzottak hatására hazánkban már 1993-ban létrehozták egy kormányhatározattal a Fenntartható Fejlődés Bizottságot.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsot (NFFT) két országgyűlési határozat hozta létre. Az 57/2008 OGY Határozat rendelkezett a Tanács jogállásáról, működési kereteiről és feladatairól egyaránt. Ez egy olyan tárcaközi bizottság, melyben a tárcák képviselőin kívül helyet kaptak több országos hatáskörű szerv és a civil szféra képviselői is. Az NFFT elnöke az Országgyűlés mindenkori elnöke, aki mellett négy társelnök működik. Jelenleg az elnökség a következő tagokból áll: elnök - dr. Kövér László; társelnökök - dr. Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter, Dr. Náray-Szabó Gábor akadémikus, Tóbiás József országgyűlési képviselő, Zalatnay László civil delegált. Az NFFT-t létrehozó határozat szerint az Országgyűlés célja egy olyan testület megalakítása volt, mely a hazai fenntartható fejlődési alapelvek, célkitűzések, átfogó feladatok meghatározásának elősegítése, a vonatkozó tervezési és egyeztetési feladatok koordinálásának támogatása, a nyilvánosság és a társadalmi részvétel

⁵³ www.kornyezetbarat-termek.hu, www.okocimke.kvvm.hu weboldalak alapján

⁵⁴ Gyulai, i.m., 2012. 7.o.

erősítése érdekében a fenntartható fejlődés ügyeivel foglalkozik.⁵⁵ Tehát a fenntartható fejlődés megvalósításához már nem csak elvi, hanem intézményi keretek is rendelkezésre állnak. Ezek után nem meglepő, hogy az Új Magyarország Fejlesztési Terv - Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programjai keretében kiírt pályázatok elnyeréséhez - már 2009 óta - a projektet úgy kell megvalósítani, hogy az a fenntartható fejlődést, ezen belül a környezet védelmét és állapotának javítását előmozdítsa.⁵⁶ Összhangban az EU közös álláspontjával hazánkban is támogatnia kell a nemzetközi együttműködés keretében a fenntartható termelésre való áttérést, hogy az hozzájárulhasson a fenntartható fejlődéshez, illetve a szegénység leküzdéséhez egyaránt. Ehhez a magyarországi stratégia előkészítése folyamatban van, de tényleges „próbaköve” a végrehajtás lesz, amihez elengedhetetlen feltétel a politikai akarat megléte és a társadalmi együttműködés. Azonban az országos szintű tervezés és intézkedések mellett óriási szerepe van a helyi és térségi fenntartható fejlődési programoknak és tényleges cselekvéseknek, amelyeket mindenképpen támogatni szükséges.⁵⁷

2. A termékcímkézési rendszer előzményei, kialakulása

Mint már korábban is utaltam rá, a fenntartható fejlődés nem olyan fogalom, melynek ne lennének a hétköznapiakban is érezhető hatásait. Pont ellenkezőleg: mivel szorosan összefügg a fenntartható fogyasztással, így a fogyasztók a mindennapok során hozott vásárlói döntéseikkel igen jelentős mértékben tudják azt befolyásolni, és akár egy országot a fenntartható fejlődés és működés irányába elmozdítani. Ehhez pedig a legkézenfekvőbb eszköz a termékjelzések használata a kedvező környezeti tulajdonságú termékeken.

Mint a jog világában oly gyakran, ezen a területen is az „élet előbbre járt a jognál”, hisz az igény a környezetbarát termékekre már jóval korábban kialakult a magyar társadalomban, mint ahogy arra a kellő jogi szabályozottság megteremtődött volna. A szabad árumozgás elvének következtében külföldi termékek megjelentek a piacon, melyek pozitív megkülönböztető jelzéssel voltak ellátva. Ezekből inspirációt merítve a hazai forgalmazók és gyártók is elkezdtek termékeiket különböző feliratokkal megjelölni, felismerve az ebben rejlő

⁵⁵ 100/2007. (XI. 14.) OGY határozat

⁵⁶ Útmutató a fenntartható fejlődés érvényesítéséhez az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programjai keretében kiírt pályázatokhoz, 2009. március

⁵⁷ „Riő+20” Nemzetközi Konferencia Civil értékelés és javaslatok a fenntartható fejlődés folyamatairól, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2012. 32. o.

reklám lehetőségét. A környezetbarát termékektől általában meghatározott tulajdonságok körét várja el a fogyasztó, mint például: előállítása a lehető legkevesebb energiát és nyersanyagot igényelje, hosszú élettartamú legyen használhatóság szempontjából, annak lejártá után pedig legyen újrahasznosítható. Mivel hazánkban sokáig nem volt jogi kerete az árucikkek és a szolgáltatások „környezetbarát” felirattal való ellátásának, meglehetősen nagy bizonytalanságot alakított ki a piacon. A fogyasztók számára nem volt semmilyen garancia, hogy az általuk vásárolt produktum vagy igénybe vett szolgáltatás valóban kisebb környezeti hatással bír-e, mint a vele egy termékcsoportban lévő többi. Így az államilag elismert termékminősítés hiányában a versenyjog szabályai voltak alkalmazandóak, azon belül is főként a tisztességtelen piaci magatartások, valamint a fogyasztók megtévesztésének tilalma. Mindezek következtében hazánkban a Gazdasági Versenyhivatal e tárgykörben kialakult gyakorlata a környezetbarát termékminősítés kialakulásának meghatározó előzményévé vált⁵⁸, úgy, mint a 226/1994. VJ, a 251/1994. VJ valamint a 67/1997. VJ.

2.1. A hazai szabályozás

Az igények kielégítésére 1993 őszén hozott határozatot a Kormány a környezetbarát termékeket megkülönböztető tanúsító rendszer létrehozásáról. A határozat értelmében a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium a 29/1997 (VIII.29.) KTM rendelettel szabályozta a környezetbarát, környezetkímélő megkülönböztető jelzés használatának feltételrendszerét, és megalapította a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. (Szervezet), melynek feladata a minősítő-tanúsító rendszer működésével kapcsolatos koordináció biztosítása. A környezetbarát minősítés és tanúsítás célja a fogyasztók tájékoztatása a minősített termékekről és szolgáltatásokról, ezáltal a fogyasztók környezet iránti felelősségtudatának erősítése, valamint a gyártók, forgalmazók és szolgáltatók ösztönzése a környezeti szempontból kedvezőbb tulajdonságokkal rendelkező termékek és szolgáltatások bevezetésére. Később az említett KTM rendeletet a 9/2004. (V. 25.) KvVM rendelet több szempontból is módosította. Ilyen többek közt, hogy a rendelet hatálya a hazánkban gyártott vagy forgalmazott termékekre és szolgáltatásokra terjed ki, azaz technológiákkal már nem lehet megpályázni a környezetbarát védjegy használatának a jogát. A jogszabályi háttér kialakításának másik vezérfonala a környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény – Kvt.) megalkotása volt, mely tulajdonképpen megteremtette a jogi alapjait az 1997-es rendelettel létrehozott

⁵⁸ Ágoston, i.m., 2012, 53. o.

minősítési rendszernek. A 29/1997 (VIII.29.) KTM rendelet hatálya megegyezik a 66/2010/EK rendelet hatályával, így például nem terjed ki élelmiszerekre és italárukra.

A magyar termékcímkézési rendszer szabályozása több jogterületet is érint. Így annak vizsgálatakor figyelembe kell venni a már említett Kvt.-t, a KvVm rendelettel módosított KTM rendeletet, továbbá a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt, a gazdasági reklámtevékenységről szóló 1997. évi LVIII. törvényt, a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényt és a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényt. Mindezeket összevetve megállapítható, hogy bár a jogi szabályozás terjedelme csekély - mégis egyetértek Baranyi Tamás problémafelvetésével - abban fellelhetők ellentmondások.⁵⁹ Jó példa erre az 1997. évi CLV. törvény 10. § (1) g) pontja, mely kimondja:

Az áru címkéjének tartalmaznia kell az áru környezet-, illetve természetkímélő jellegét (a felhasznált anyagok, az előállítás módja és a használat tekintetében), illetve azoknak az áruknak vagy szolgáltatásoknak az esetében, amelyek után - a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény és külön jogszabályok alapján - környezetterhelési díj, továbbá termékdíj fizetési kötelezettség áll fenn, a környezetterhelés jellegét.

Ez a rendelkezés ellentétben áll a termékcímkézési rendszereket általánosan jellemző önkéntesség elvével, hisz a forgalmazók és a gyártók saját elhatározásuk alapján dönthetnek úgy, hogy részt kívánnak venni a címke elnyeréséért folyó pályázaton és hogy annak sikeressége esetén azt termékükön közzé teszik-e. A magyar jogban az önkéntesség lehetősége ritkán alkalmazott eszköz, ám itt jogról beszélünk, nem pedig kötelezettségről, a fogyasztóvédelmi törvény mégis kötelezettségként fogalmazza meg ezt. A Kvt. 84 § (1) bekezdés szerint: a környezetre veszélyt jelentő, megfelelő kezelés vagy kialakítás hiányában azt szennyező termékeket és technológiákat környezetvédelmi szempontból minősíteni kell, és gondoskodni kell a minőség biztosításának feltételeiről. Míg a 86 § (1) bekezdése rögzíti, hogy: a környezetbarát vagy környezetkímélő termékekre és technológiákra, amelyek a hagyományos, azonos vagy hasonló funkciójú termékeknel és technológiáknál bizonyítottan kisebb környezet-igénybevételt, illetve környezetterhelést okoznak, környezetkímélő termék vagy technológia megkülönböztető jelzés alkalmazható. Ha csupán a jogszabály nyelvtani értelmezését vesszük figyelembe, akkor is megállapítható, hogy a pozitív termékjelzések esetén lehetőségről van szó, és csupán a környezetre káros termékeket kötelező minősíteni.

⁵⁹ Baranyi, 2002. 69. o.

A környezetre gyakorolt káros hatás feltüntetésének kötelezettségével egyetértek, ám a „környezetbarát”, mint jelző feltüntetésének kötelezettsége több problémát is felvet. Egyrésről a címke elnyeréséhez benyújtott pályázat önkéntes, ám annak díja van, melynek megfizetésére nem kötelezhetőek a cégek, ha nem kívánják a jelzést termékeiken feltüntetni. Ám másrésről, ha jogkövető magatartást kívánnak folytatni, a fogyasztóvédelmi törvény említett pontját betartva, akkor önkényesen elláthatják termékeiket különböző kedvező környezeti tulajdonságokra utaló jelzőkkel, melyek a fogyasztókra nézve lehetnek hátrányosak. Míg ugyanis a termékjelzés elnyeréséhez különböző kritériumoknak kell megfelelnie a produktumnak, addig a gyártó vagy forgalmazó által önkényesen feltüntetett termékjelzéshez nem fűződik ilyen előfeltétel, így a használatukkal a fogyasztókat, vásárlókat könnyen félre lehet vezetni.

3. A rendszert működtető szervezet

Hazánkban a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. látja el a környezetbarát védjegy használatával kapcsolatos minősítési és egyéb feladatokat. A rendszer Magyarországon is, csakúgy, mint az Európai Unióban az életciklus elemzésen alapszik. A Szervezet feladatai közé tartozik többek közt a minősítő-tanúsító rendszer működésének koordinálása, az Értékelő és Minősítő Bizottság összehívása, minősítési feltételrendszer tervezetek kidolgozása, a pályázatok kiírása a védjegy használatának elnyerésére, a beérkezett pályázatok szakértői vizsgálatának elkészítése és döntési javaslat kidolgozása, végül a nyertes pályázóval a védjegyhasználati szerződés megkötése és a védjegyhasználatra kötött szerződés teljesítésének ellenőrzése, valamint szerződésszegés esetén a védjegyhasználati jog visszavonása; vagy felfüggesztése. A Szervezet vezet nyilvántartást a védjegyhasználatra jogosultakról, illetve szervezi meg a környezetbarát termékminősítő rendszerrel kapcsolatos reklámtevékenységet.

4. A pályázati eljárás

Hazánkban a környezetbarát védjegyet megszerezni kívánó vállalatnak kérelmét a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft.-hez kell benyújtania. Ezzel egyidejűleg az eljárás díját

is meg kell fizetnie, melynek összege 150.000 Ft + 12 % ÁFA (2005 óta változatlanul). A védjegyhasználati jog meghosszabbítása esetén az összeg 100.000,- Ft + 12 % ÁFA. Az Unióban alkalmazott díjfizetési kedvezmények a magyar címke használatában nem kerülnek alkalmazásra. A pályázat beérkezése után a Szervezet elkészítteti a szakértői értékelést, ami alapján döntési javaslatot készít a Vidékfejlesztési Minisztérium számára, ennek alapján születik döntés a védjegyhasználati jog elnyeréséről. A pályázat elfogadása esetén a Szervezet szerződést köt a pályázóval, majd a védjegyhasználati jog elnyeréséről szóló döntést közzéteszik a Minisztérium és a Szervezet hivatalos lapjában. Ezek után a pályázó a védjegyhasználati szerződésben meghatározott feltételekkel termékein feltüntetheti és használhatja az ökocímkét. A védjegy használati joga legfeljebb a minősítési feltételek érvényességi idejéig, de legalább 1 év időtartamra nyerhető el. A védjegyhasználati időtartam lejártá után az eljárás a fent ismertetett díj befizetése után megismételhető.

13 ábra: A magyar ökocímke

Forrás: <http://kornyezetbarat-termek.hu>

A védjegy egy kocsánytalan tölgyet szimbolizál, mely alatt a „Környezetbarát Termék” felirat fut. A jogszabályi változások következtében ezentúl a védjegy mellett a termék környezetbarát tulajdonságait is fel kell tüntetni.

A termékjelzés használata után védjegyhasználati díjat köteles fizetni az arra jogosult. Ez a környezetbarát védjegyet használó termék forgalmából származó nettó árbevétel és az azokból kihelyezett áruhitelek tárgyévben befolyt, illetve még be nem folyt, de a tárgyévre időarányosan járó kamatainak 2 ezreléke, de legalább évi 120.000 Ft (30.000 Ft/negyedév). A környezetvédelmi kedvezményben nem részesülőkre egyéb díjfizetési szabályok vonatkoznak.

Jelenleg 55 termékcsoportban lehet pályázatot benyújtani, amelyekre mind külön minősítési feltételrendszer vonatkozik, melyekről a Minősítő Bizottság dönt. Ám lehetőség van arra, hogy új termék- vagy szolgáltatás-csoportnak a minősítő rendszerbe való bevonását (tehát új feltételrendszer kidolgozását) bárki javasolhassa. A minősítési feltételeket a korábbi szabályozásalapján 3 évenként, ám jelenleg 5 évenként vizsgálják felül. A védjegy használata jogosultság megléte nélkül tilos.

5. Előnyök, eredmények, ellenőrzés

A szolgáltatók, illetve a gyártók és a forgalmazók szemszögéből tekintve a védjegy használata új piaci lehetőségeket teremt, mivel szélesíteni tudják vásárlói körüket a környezettudatos vásárlók megnyerésével. Mindemellett más gazdasági előnyök is származnak a címke feltüntetéséből:

- a piacon a megkülönböztető védjegyet viselő termékek kedvezőbb helyzetbe kerülnek, forgalmuk megnövekedhet, ami által a gyártó és a forgalmazó többletbevételhez jut;
- a víz-, levegő-, talajtisztítási, illetve hulladékártalmatlanítási igények csökkenésén keresztül csökken a termékek, illetve szolgáltatások fajlagos önköltsége;
- megtakarítások jelentkezhetnek a reklámköltségek területén a gyártó vagy forgalmazó számára.

Jelentős kedvezmény továbbá, hogy a címkét viselő termékek hatályos jogunk szerint termékdíjkedvezményben részesülnek. Vásárlói oldalról nézve a termékjelzés garantálja a minőségi árut illetve szolgáltatást, valamint azt, hogy a termékek előállítása környezetkímélő módon történt. Továbbá segíti a tájékozódást az árukínálatban, így nagyobb eséllyel jut egészséges termékhez, szolgáltatáshoz a fogyasztó. Jelenleg 51 cég termékei jogosultak a védjegy viselésére, mely körülbelül 350 terméket jelent.

A „zöld közbeszerzések” során is előnyt jelent a termékjelzés használata. Az Európai Bizottság definíciója szerint ezek olyan közbeszerzések, amely során az ajánlatkérők a beszerzési folyamat minden szakaszában figyelembe veszik a környezetvédelmet, mint szempontot, és a környezetbarát technológiák elterjedését ösztönzik azok előnyben

részesítésével.⁶⁰ Az ilyen közbeszerzések jelentősen befolyásolják mind a keresleti, mind a kínálati oldalt a környezetbarát termékek vonatkozásában. Jelenleg európai szinten a közbeszerzések értéke a GDP 16 %-át teszi ki, így egyre jelentősebb szereppel rendelkeznek a környezetre kisebb hatással bíró termékek népszerűsítésében. Az Európai Unióban 2004-ben két irányelv elfogadásával megtörtént a zöld közbeszerzés jogi hátterének megalapozása, melyek szerint a környezeti szempontokat integrálni lehet a közbeszerzési eljárásba (2004/18/CE és 2004/17/CE). Az uniós jogharmonizáció eredményeként Magyarországon 2006 óta a közbeszerzési törvény is lehetővé teszi a környezetvédelmi követelmények alkalmazását a közbeszerzési eljárásokban.

A Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. stratégiai tervet készített a védjegy használóinak ellenőrzésére. A stratégia célja az uniós ökocímke és a magyar Környezetbarát Termék védjegy rendszerének hatékonyabbá tétele volt, azáltal, hogy ellenőrzi a védjegyhasználókat a szerződési feltételeknek való megfelelés szempontjából. A Szervezet ellenőrzésének többféle módszere létezik, melyek közül az egyik a szűrőpróbaszerűen kiválasztott pályázók ellenőrzése a pályázat értékelésének időszakában. Ekkor a megbízott szakértők lehetőség szerint a gyártási, illetve szolgáltatási helyszínen végzik az ellenőrzést a termékcsoporthoz tartozó feltételrendszer alapján, és ha szükséges, akkor fotódokumentáció készítésére is van lehetőség. Az ellenőrzés eredményéről, az esetleges hiánypótlásról jegyzőkönyv készül, melyet 30 napon belül megküldenek a pályázónak. Az ellenőrzésnek egy másik módszere, amikor a kiválasztott védjegyhasználóktól kérnek be adatokat illetve dokumentációt, ám mindezt már a védjegyhasználat időszakában. A dokumentumok bemutatása történhet helyszíni ellenőrzéssel és elektronikus adatszolgáltatással egyaránt. Ha az ellenőrzés során valami szabálytalanságot találnak a Szervezet szakértői, akkor egyeztetnek a védjegyhasználóval a hiánypótlás módjáról, határidejéről, esetleg az igazolásáról. A szerződési feltételek nem teljesítése esetén Vidékfejlesztési Minisztériumhoz fordulhatnak jogorvoslatért. A 2012-es év első félévében két helyszíni ellenőrzésre és egy adatbekérési vizsgálat lefolytatására került sor.⁶¹

⁶⁰ A környezeti címkézés és a „zöld” közbeszerzés, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest, 2010. 55. o.

⁶¹ Ökocímke hírmagazin, 2012. nyár

6. A termékcímkézés népszerűsítése

A Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. 2011. június 21-én tartotta meg a „Komplex népszerűsítő kampány a magyar Környezetbarát Termék és az Európai Unió ökocímke rendszerek ismertségének és elismertségének növelése érdekében, II. ütem” című pályázatának (azonosító jel: KEOP-6.1.0/B-09-2010-0027) projektzáró sajtótájékoztatóját. Mint azt a kampány elnevezése is mutatja ez már a második ilyen célú program volt Magyarországon. Mindkettő az Európai Unió támogatásával és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg. A cél pedig mind a hazai, mind pedig az uniós ökocímke-rendszer és az azt viselő termékek népszerűsítése volt. A kampány elemei közt szerepelt a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. honlapjának frissítése illetve aktualizálása, tájékoztató kiadványok eljuttatása a célcsoportokhoz. Ennek keretében hat régióban összesen 18 kiállítást, szakmai és nyílt napot rendeztek, 6 régióban a helyi televíziók és rádiók műsorában a címkéket népszerűsítették, valamint rövid cikkek jelentek meg a helyi sajtóban. A kampány kezdetén és végén előzetes és lezáró felmérés készült az elért eredmények feltérképezésére. Ezekből kiolvasható, hogy jelenleg hazánkban több mint 600 termék rendelkezik ökocímkével (beleértve a nemzeti és a külföldi címkéket is), és felmérések szerint az uniós ökocímke ismertsége 15 százalékkal, míg a hazai környezeti címke ismertsége 4 százalékkal növekedett a kampány időszaka alatt. Mindezekkel egy időben folyamatosan növekszik a környezettudatos vásárlók aránya, illetve csökkenő tendenciát mutat „a megtévesztő hirdetések és tévhitek fogyasztókra gyakorolt hatása”, ahogy Barta Géza a Környezetbarát Termék Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója akkor fogalmazott.

Akár az említett projektet, akár a Magyarországon folyó egyéb jogharmonizációs tevékenységet vizsgáljuk, mindegyikből kitűnik, hogy elsődleges cél a nemzeti és az uniós címkézési rendszer összehangolása, és ez nem csak hazánkra, hanem az Európai Unió összes tagállamára igaz. Az Unió maga is célként fogalmazta meg a rendszerek harmonizációját, elsősorban a fogyasztók érdekében.

Összegzés

A fentiekben egy hasonló vezérfonal mentén igyekeztem bemutatni az Európai Unióban illetve a Magyarországon működő címkézési rendszert, rövid kitekintéssel más nemzeti termékjelzésekre is. A dolgozat magját az előzőek jelentik, de mindezt álláspontom szerint szükséges elhelyezni a fenntarthatóság keretében. Bár a fenntartható fejlődés nem tekinthető a nemzetközi jog kötelező erővel rendelkező normájának, számos nemzetközi egyezmény fogalmaz meg célokat azzal összefüggésben és egyre gyakoribb hivatkozási alappá vált.⁶² A fenntartható fejlődés egyik eszköze a fenntartható és tudatos fogyasztás, mely véleményem szerint legegyszerűbben a termékek tulajdonságainak feltüntetésével valósítható meg. Már a bevezetésben is kitértem rá, hogy úgy gondolom, hogy az uniós és a hazai rendszer nem hasonlítható össze. Ezt megerősítve kiemelem a leglényegesebb különbséget köztük: míg a hazai csak az ország területén érvényesül, addig az uniós rendszer az összes tagállamra kiterjedően szabályozza a termékcímkézés metódusát. Ebből következően lehetnek olyan jellegzetességei, melyek a magyarországi szabályozás megalkotásakor nem voltak relevánsak. Ilyen például a fejlődő országok részére nyújtott díjkedvezmények lehetősége a kérelmezésnél az Unióban.

Az viszont országoktól független elvárás egy környezetbarát termékkel szemben, hogy ugyanazt a funkciót képes legyen ellátni, mint a vele egy kategóriában lévő többi termék, de legalább egy paramétert tekintve kevésbé környezetterhelő legyen azoknál. Ez a kisebb környezetterhelés jelentkezhethet a gyártás, a csomagolás, szállítás, vagy a használat, esetlegesen a hulladékként történő újrafeldolgozás során, azaz a produktum életciklusának bármelyik fázisában. Mivel - bár jelenleg az országokban végzett kutatások még igen alacsony számokat mutatnak - a környezettudatos vásárlói réteg folyamatosan bővül, növekszik az igény a környezetbarát termékek, a hiteles információk iránt is. A címkék használata a beszerzési tenderek során is előnyt jelenthet, ugyanis a minősítéssel egyszerűen bizonyítható, hogy a termék megfelel a vele szemben előírt legszigorúbb környezetvédelmi előírásoknak. A címke alkalmazásával tanúsítható a gyártó vagy forgalmazó megbízhatósága a nyilvánosság felé, elhivatottságát tükrözi, mely külső elismerést eredményez. Ezáltal használóját előnyösebb pozícióhoz juttatja a hasonló termékek piacán. A környezet szempontjából előnyös, hogy

⁶² Horváth Zsuzsanna – Schmidt Norbert: A fenntartható fejlődés koncepciója az uniós fejlesztési dokumentumokban. = Jura 2012/1. szám 55. o.

közvetve, de csökken a környezeti ártalom, és mivel a hazai és az uniós rendszer is az életciklus elemzésen alapul, a termék egész életciklusa során csökken a negatív környezeti hatások mértéke. Vásárlói előnyök, hogy a címkék egyértelmű és pontos információt nyújtanak és egyben megbízhatóak is, mivel intézményi háttér és független minősítő bizottságok tanúsítják a bennük foglaltakat, és így mintegy garanciaként funkcionálnak a produktum vagy szolgáltatás környezetbarát jellegének igazolására.

Mindezek alapján véleményem szerint kijelenthető, hogy maguk a rendszerek megfelelően működnek és funkciójuk betöltésére teljesen alkalmasak. Az akadály, amiért mégsem tudnak a remélt hatékonysággal üzemelni, az a környezettudatosság hiánya a társadalomban. A környezetbarát védjeggyel ellátott termékek és szolgáltatások köre egyre bővül, ám erről a társadalomnak igen csekély információja van. Úgy gondolom, hogy az olyan projektek, mint például Magyarországon a KEOP I. és II. üteme, bár nem hoznak azonnali változást, mégis elősegítik a környezettudatosság szintjének emelését a lakosság körében. Ahhoz, hogy a már elért eredményeket még tovább lehessen fokozni, további, a korábbiaknál is aktívabb és szélesebb körű reklámkampányokra van szükség uniós és nemzeti szinten is. Ezekkel párhuzamosan pedig további előnyök és kedvezmények biztosítására lenne szükség a termékjelzések alkalmazói részére, hogy az igénylésbe, a gyártási technológiák „zöldebbé” tételébe való befektetések a lehető leghamarabb megtérüljenek, ezáltal növelve a címke alkalmazásához fűződő gazdasági érdekeltséget.

Felhasznált irodalom

Ágoston Eszter: Az öko-címke és a környezeti tudat. Glossa Iuridica III. évfolyam 2012/1. szám 52-56. o.

EU Ecolabel News Alert Issue n° 78, September 2012

Horváth Zsuzsanna – Schmidt Norbert: A fenntartható fejlődés koncepciója az uniós fejlesztési dokumentumokban. Jura 2012/1. szám 54-62. o.

Ökocímke hírmagazin, 2012. nyár

„Rió+20” Nemzetközi Konferencia Civil értékelés és javaslatok a fenntartható fejlődés folyamatairól, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2012.

Brundtland, G. H. et al., 1987: Our Common Future. Oxford University Press, Oxford – New York

Gyulai Iván: A fenntartható fejlődés, Ökológiai Intézet A Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, Miskolc, 2012.

Gyulai Iván: Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről, Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2008

A környezeti címkézés és a „zöld” közbeszerzés, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest, 2010.

Report of the United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, Brazil 20–22 June 2012

Útmutató a fenntartható fejlődés érvényesítéséhez az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Infrastruktúra Operatív Programjai keretében kiírt pályázatokhoz, 2009. március

Baranyi Rita: Öko-címkézés! De hogyan? Az uniós és a hazai öko-címkéző rendszer összehasonlító elemzése. In: Prof. Dr. Gidai Erzsébet (Szerkesztőbizottság elnöke) Tanulmánykötet. Sopron, Akadémiai Kiadó, 2005. 86-104. o.

Dr. Horváth Gergely: A fenntartható fejlődés környezetjogi elvének főbb toposzai a hatályos magyar jogrendszerben és az Európai Unió jogában. In: Egresi Katalin (szerk.) Fiatal oktatók tanulmányai. Győr, UNIVERSITAS-GYŐR Kht., 2006. 113-129. o.

Faragó Tibor: ENSZ program a fenntartható fejlődésről, az ENSZ fenntartható fejlődés bizottsága és ezek hazai vonatkozásai In: Faragó Tibor (szerk.) Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiája. Budapest, Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 15-18. o.

Gordos Árpád-Bartha Péter: A fenntartható fejlődés célkitűzéseinek és stratégiai alapjainak elfogadásához vezető folyamat az Európai Unióban. In: Faragó Tibor (szerk.) Nemzetközi együttműködés a fenntartható fejlődés jegyében és az Európai Unió fenntartható fejlődés stratégiája. Budapest, Fenntartható Fejlődés Bizottság, 2002. 23-26. o.

Horváth Attila: Az öko-címkézés, mint környezetvédelmi szabályozó és a környezet-tudatosság fejlesztésének eszköze In: Bender Zoltán – Rácz Csaba (szerk.) Tanulmányok az információ- és a tudásfolyamatok világából 8. Budapest, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Információ- és Tudásmenedzsment Tanszék, 2004. 147-164. o.

Kiss Ágnes: A fenntartható fejlődés, mint az EU horizontális politikája. In: Prof. Dr. Gidai Erzsébet (Szerkesztőbizottság elnöke) Tanulmánykötet. Sopron, Akadémiai Kiadó, 2005. 187-196. o.

Marco Loprieno: The EU Eco-label In.: Managing a Material World Edited by Pier Vellinga, Frans Bekrhout and Joyeeta Gupta, Kluwer Academic Publisher, Netherlands, 1998. 347. o.

Bándi Gyula: Környezetjog. Budapest, Szent István Társulat Az Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 2011.

Daniel Goleman: Zöld út a jövőbe. A tudatos vásárlás mindent megváltoztathat. Budapest, Nyitott Könyvműhely, 2009.

Fodor László: Integratív Környezetjog. Az Európai Unióban és Magyarországon. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2000.

Fodor László: Környezetjog, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2002.

Ludwig Krämer: Az Európai Unió környezeti joga. Budapest, Dialóg Campus, 2012.

Nistor Laura: Környezettudatosság. Elméleti megközelítések és empirikus vizsgálatok. Cluj-Napoca, Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2010.

William McDonough – Michael Braungart: Bölcsőtől a bölcsőig. Környezettudatosság - a tervezéstől a gyártásig. Budapest, HVG Kiadó, 2007.

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_hu

http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/about_ecolabel/pdf/work_plan.pdf

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/criteria-development-and-revision.html>

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/eu-ecolabelled-products-and-services.html>

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/who-does-what.html>

<http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

http://europa.eu/legislation_summaries/other/128062_en.htm

<http://ic.fsc.org/>

<http://okocimke.kvvm.hu>

http://www.blauer-engel.de/de/blauer_engel/index.php

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/nordic-ecolabel-or-swan>

<http://www.ecologo.org/en>

<http://www.greenlabel.sg/>

<http://www.ippc.hu>

<http://www.kornyezethatbarat-termek.hu/news.php?aid=34&pID=9&ncID=1&nID=147>

<http://www.nctei.ie/environ/fith.htm>

<http://www.nyf.hu/others/html/kornyezettud/megujulo/Fenntarthato%20fejlodes/Fenntarthato%20fejlodes.html>

<http://www.rainforest-alliance.org/>

100/2007. (XI.14.) OGY határozat

1990/94 irányelv

1995. évi LIII. törvény

1997. évi CLV. törvény

2092/91/EGK rendelet

29/1997 (VIII.29.) KTM rendelet

66/2010/EK rendelet

834/2007/EK rendelet

889/2008/EK rendelet

Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés

Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 22 July 2002 laying down the Sixth Community Environment Action Programme, OJ No. L 242, 10/09/2002